

प्रदेश लोक सेवा आयोग

लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवाका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ.एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रमको रूपरेखा:— यस पाठ्यक्रमको आधारमा निम्नानुसार चरणमा परीक्षा लिइने छः

प्रथम चरण:- लिखित परीक्षा

पूर्णाङ्क:- १००

द्वितीय चरण:- अन्तर्वार्ता

पूर्णाङ्क:- २०

प्रथम चरण:- लिखित परीक्षा योजना (Written Examination)

विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या x अङ्कभार	समय
सेवा सम्बन्धी	१००	४०	वस्तुगत बहुवैकल्पिक	५० प्रश्न x २ अङ्क = १००	४५ मिनेट

द्वितीय चरण:-

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली
अन्तर्वार्ता	२०	बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)

द्रष्टव्य:-

१. वस्तुगत बैकल्पिक परीक्षामा यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ ।

एकाइ	१	२	३	४	५	६	७	८	९
प्रश्न संख्या	५	५	१०	५	५	५	५	५	५

२. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।

३. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भएतापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको विज्ञापन हुदाँका वखत (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झन पर्दछ ।

४. प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ ।

५. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

६. परीक्षामा परीक्षार्थीले मोबाइल वा यस्तै प्रकारका विद्युतीय उपकरण परीक्षा हलमा लैजान पाइने छैन ।

७. पाठ्यक्रम लागू मिति:- २०७९।०५।०९

प्रदेश लोक सेवा आयोग

लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवाका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ.एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

(५० प्रश्न x २ अङ्क = १०० अङ्क)

१. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management)

१.१. कार्यालय व्यवस्थापन

१.१.१. कार्यालय (Office): परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार

१.१.२. सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरू

१.१.३. कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार

१.१.४. कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन

१.१.५. कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure) पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration & Dispatch), परिपत्र (Circular), तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१.१.६. अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)

१.१.७. जिन्सी व्यवस्थापन

१.२. निजामती सेवा ऐन र नियमावलीमा भएका देहायका व्यवस्थाहरू

१.२.१. निजामती सेवा, प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सरकारी सेवाको गठन, संगठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरू

१.२.२. नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको कृषि संगठन संरचनाको बारेमा जानकारी

१.२.३. कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश

१.२.४. कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण र कर्तव्यहरू

१.३. सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी

१.४. सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरू

१.५. सार्वजनिक बडापत्र (Public Charter) महत्व र आवश्यकता

१.६. व्यवस्थापनको अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्बन्धी जानकारी

१.७. मानवीय मूल्य मान्यता (Human Values), नागरिक कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

१.८. Basics of Computer Science (MS Word, Excel, Power Point)

१.९. नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

२. कृषि सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरू:

२.१. नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको कृषि सम्बन्धी संगठन संरचना बारेमा जानकारी

२.२. कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधार र एकीकृत कृषि प्रसार सेवा कार्यक्रम

२.३. जलवायु परिवर्तन र यसले नेपालको कृषि क्षेत्रमा पुयाएका असर/प्रभावहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू

२.४. दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरू

२.५. संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा स्थानीय तहहरूको भूमिका

२.६. राष्ट्रिय कृषि, पशुपंक्षी, मत्स्य नीतिका मूलभूत विशेषताहरू

२.७. चालु योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम एवं कार्यान्वयन रणनीति

२.८. कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरू

प्रदेश लोक सेवा आयोग

लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवाका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ.एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

२.९. विद्यमान बीउ विजन, मल, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन, जैविक विविधता संरक्षण नीतिका मूलभूत बिशेषताहरू

२.१०. कृषि विकास कार्यक्रममा ऋण, उत्पादन सामग्री, कृषि औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था

३. कृषिका प्राविधिक पक्षहरू:

३.१. प्रमुख कृषि जन्य बस्तुहरूको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण

३.२. कृषि विकासमा सरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा महिला एवं युवाको भूमिका

३.३. नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको महत्व र नेपालको कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू

३.४. नेपालका प्रमुख बालीहरू तथा तिनको उत्पादन अवस्था

३.५. उत्पादन बृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि

३.६. कृषि विकासमा कृषि प्रसार, कृषि अनुसन्धान र कृषि शिक्षाको महत्व

३.७. प्राङ्गारिक कृषि

३.८. कृषि विकासका कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा कृषि तथ्याङ्कको महत्व

३.९. कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं मूल्यांकनको भूमिका

३.१०. कृषि विकासका लागि सञ्चार कार्यक्रमको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरू

३.११. कृषि विकासका लागि तालीम कार्यक्रमको भूमिका

३.१२. कृषि क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापन तथा बाली बीमा सम्बन्धी व्यवस्था

३.१३. कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार (सिंचाइ, कृषि सडक, कोल्डस्टोर, बजार आदि) को महत्व

३.१४. कृषि आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणवारे सामान्य जानकारी

४. बागवानी

४.१. दीर्घकालीन कृषि र आर्थिक विकासमा बागवानी क्षेत्रको महत्व

४.२. नेपालमा बागवानीजन्य बालीहरू (फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला)को सिफारिश गरिएका जातहरू

४.३. प्रमुख फलफूल बालीहरू (आँप, लिची, केरा भूईकटहर, अम्बा, सुन्तला, स्याउ, किवी) को खेती गर्ने उन्नत तरिका, प्रसारण, कांटेछाँट, मलखाद व्यवस्थापन, रोग कीराहरू तथा अन्य विकृतिहरू र तिनको व्यवस्थापन, उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण र ढुवानी

४.४. फलफूल, तरकारी तथा अलैंची बालीको नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन

४.५. प्रमुख तरकारी बालीहरू (काउली समूह, जरे समूह, फल समूह, फर्सी समूह, सागपात समूह) को उन्नत खेती प्रविधि तथा प्रमुख तरकारी बालीहरूमा लाग्ने रोग कीराहरू तथा अन्य विकृतिहरू व्यवस्थापन साथै प्रमुख तरकारी बालीहरूको बीउ उत्पादन प्रविधि (काउली, मुला, गाजर, गोलभेडा, केराउ, फर्सी, रायो)

४.६. फलफूल तथा तरकारी खेतीमा हाइब्रीड (वर्णशंकर) जातहरूको प्रयोग र महत्व

४.७. बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधिको महत्व र आवश्यकता एवं बेमौसमी खेती प्रविधिहरू (प्लाष्टिक घर, ग्रीन हाउस, एग्री नेट हाउसमा खेती)

४.८. करेसावारी (Kitchen Garden) तथा कौसी तरकारी खेतीको परिभाषा, महत्व र व्यवस्थापन तरिका

४.९. उन्नत आलु उत्पादन प्रविधि तथा भण्डारण गर्ने तरिकाहरू

प्रदेश लोक सेवा आयोग

लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवाका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ.एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ४.१०. नेपालमा फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला बालीहरूको बजार व्यवस्था तथा समस्याहरू
- ४.११. नेपालमा मसलावाली (अलैंची, अदुवा, बेसार) को स्थिति एवं उन्नतखेती प्रविधि
- ४.१२. नेपालमा चिया तथा कफी खेतीको महत्व तथा सम्भाव्यता
- ४.१३. नेपालमा फूल खेती (Floriculture) र कट फ्लावर (cut flower) मा प्रयोग हुने फूलहरू
- ४.१४. बागवानी बालीहरूमा मलखाद, सिंचाइ तथा मल्लिचड प्रविधिहरू
- ४.१५. बाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिज, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चेन)

५. कृषि प्रसार

- ५.१. कृषि प्रसार:- परिचय, अवधारणा, सिद्धान्त र महत्व
- ५.२. कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरू
- ५.३. नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरू
- ५.४. नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषिप्रसार तरिकाहरू र तिनीहरूको सञ्चालन विधि
- ५.५. अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका
- ५.६. कृषि विकास कार्यमा अगुवा कृषकहरूको परिचालन
- ५.७. कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन
- ५.८. कृषि प्रसारमा स्थानीय नेतृत्वको भूमिका
- ५.९. उपयुक्त कृषि प्रसार तरिका छनौटका आधारहरू
- ५.१०. Innovation, Diffusion and Adopters Categories
- ५.११. कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोबाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर
- ५.१२. कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान
- ५.१३. प्रभावकारी तालिम सञ्चालनका आधारहरू

६. बाली विज्ञान

- ६.१. बाली विज्ञानको परिभाषा र नेपालमा बाली विकासको महत्व
- ६.२. नेपालमा लगाइने खाद्यान्न, दलहन र तेलहन बालीहरूको वैज्ञानिक नामाकरण र वर्गीकरण
- ६.३. नेपालको हावापानी अनुसार हालसालै सिफारिश गरिएका बालीहरू (धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मुसुरो, तोरी) को जात र तिनीहरूको पाकने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिश क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरू
- ६.४. बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्धति अनुसार बीउका पुस्ताहरूको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग
- ६.५. विउ उत्पादन प्रविधि - मुख्य बालीहरूको (धान, मकै, गहुँ, मुसुरो, तोरी)
- ६.६. असल बीउका गुणहरू, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरू
- ६.७. धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, कपास, भटमास, मास, मुसुरो र तोरी बालीहरूको उन्नत खेती प्रविधि:
- ६.८. नेपालको विभिन्न क्षेत्रमा प्रचलित बालीचक्र, तिनको महत्व, उदाहरण र संकेत चिन्ह

प्रदेश लोक सेवा आयोग

लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवाका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ.एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

७. बाली संरक्षण

- ७.१. नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं झारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण एवं रोकथाम प्रविधि
- ७.२. एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated pest management) को महत्व र तरिकाहरू
- ७.३. कृषि विकासमा उत्पादनोपरान्तको रोगकिरा व्यवस्थापनको महत्व र यस क्षेत्रमा उपलब्ध प्रविधिहरू
- ७.४. बाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरू
- ७.५. रोग, किरा एवं झारपात तथा तिनको प्राकृतिक शत्रुहरू (मित्रजीव) को सर्वेक्षण /Surveillance विधि
- ७.६. मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि
- ७.७. नेपालमा खेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये, सिताके तथा गोब्रे च्याउ खेती प्रविधि
- ७.८. रोग किरा व्यवस्थापनमा Plant Quarantine को भूमिका
- ७.९. जीवनाशक विषादी ऐन, २०४८ र जीवनाशक विषादी नियमावली, २०५० का विशेषताहरू
- ७.१०. विरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र विरुवा संरक्षण नियमावली २०६४ का विशेषताहरू
- ७.११. नेपालमा प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरू, विषादीको सुरक्षित प्रयोग र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण (RBPR)
- ७.१२. जैविक वनस्पतिक तथा रसायनिक विधिबाट बाली संरक्षण

८. कृषि अर्थशास्त्र

- ८.१. कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व
- ८.२. माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम
- ८.३. बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा
- ८.४. कृषि विकासमा बजारको महत्व
- ८.५. फार्मगेट, थोक तथा खुदा मुल्यको अवधारणा
- ८.६. समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय, वर्तमान स्थिति र कृषि विकासमा यसको महत्व
- ८.७. खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको अवधारणा
- ८.८. उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरूको पहिचानमा यसको भूमिका
- ८.९. प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरू एवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू ।
- ८.१०. तथ्यांक प्रशोधन तथा टेबुलेशनमा Mean, Median र Mode को प्रयोग
- ८.११. कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसका सम्भावनाहरू
- ८.१२. नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरूको बजार प्रणाली बारे जानकारी
- ८.१३. कृषिवस्तुमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

९. माटो व्यवस्थापन

- ९.१. माटोको परिभाषा, माटो निर्माणको प्रक्रिया र नेपालको माटोबारे संक्षिप्त जानकारी
- ९.२. माटोका गुणहरू
 - ९.२.१. भौतिक गुण:- बनौट, बनौट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान
 - ९.२.२. रसायनिक गुण:- माटोको प्रतिक्रिया, प्रांगारिक पदार्थ, कार्बन, नाईट्रोजन अनुपात

प्रदेश लोक सेवा आयोग

लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत कृषि सेवाका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगृ.एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाँचौ तह, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ९.३.३. जैविक गुण:- राईजोबियम र एजोटोब्याक्टर
- ९.३.४. अम्लीय र क्षारीय माटोको सुधार किन र कसरी
- ९.३. विरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरुको काम र तिनको कमी हुँदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरु
 - ९.३.१. मुख्य तत्वहरु:- नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास
 - ९.३.२. सहायक तत्वहरु:- क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक
 - ९.३.३. सूक्ष्म तत्वहरु:- फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिबडेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लोरिन
- ९.४. मल र मलखाद
 - ९.४.१. प्रांगारिक मलहरु (कम्पोष्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोष्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोगर्माँस लेदोको मल)
 - ९.४.२. रसायनिक मलहरु (नाईट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)
 - ९.४.३. मलको मात्रा निकाल्ने तरिका
 - ९.४.४. मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरु
- ९.५. माटो जाँच सेवा
 - ९.५.१. माटोको नमूना लिने तरिका: किन, कहिले र कसरी
 - ९.५.२. माटो जाँचको लागि माटोको तयारी
 - ९.५.३. Kit box बाट नाईट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका
- ९.६. माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालाबाट माटो जाँच
- ९.७. माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्ने र बाली उत्पादनमा यसको व्यवस्थापन र महत्व
- ९.८. भू- क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन
